

Ejnar Ørnsholts eget hus

Udgivet af Realdania By & Byg

ARKITEKT EJNAR ØRNHOLT

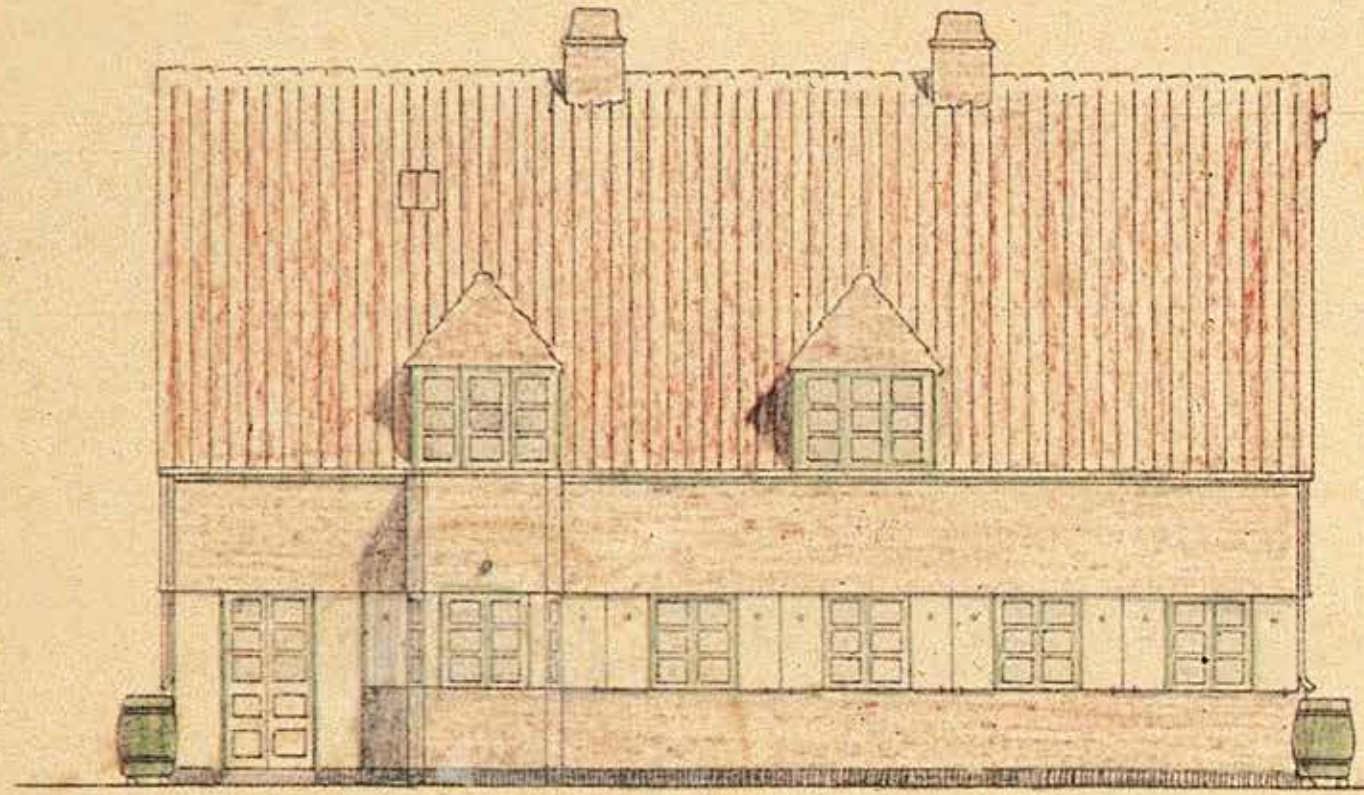
Ejnar Ørnsholt (1887-1978) blev født i Aarhus, hvor han som ung kom i murerlære og herefter i 1907-1917 på Kunstakademiets Arkitektskole i København. Under sin uddannelse fik han ansættelse hos arkitekt og kongelig bygningsinspektør Johannes Magdahl Nielsen, som satte Ørnsholt i spidsen for opførelsen af Nakskovs nye toldbod ved havnen.

I 1918 byggede Ejnar Ørnsholt sit eget hus på Svingelsvej i Nakskov og startede samtidig egen tegnestue. I løbet af sin lange karriere skabte han flere hundrede private og offentlige bygninger i Nakskov, bl.a.:

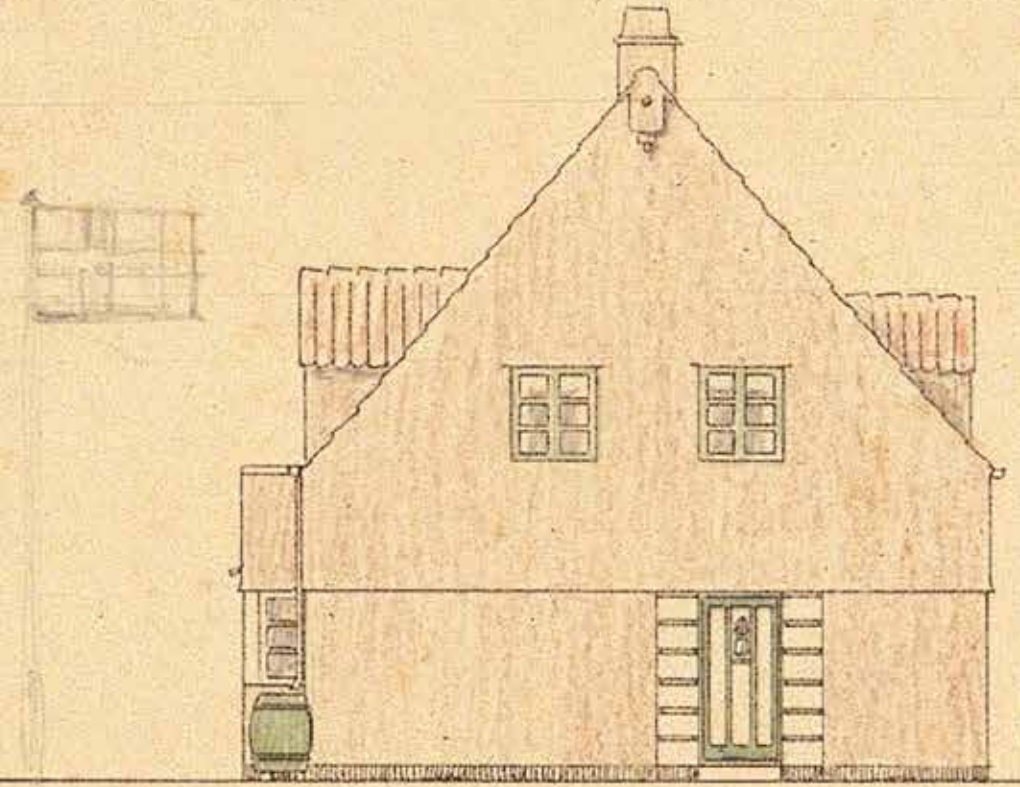
- Biograf (1918)
- Nakskov Station (1925)
- Den Lollandske Landbostands Sparekasse (1929-30)
- Brugsforeninger: Tårsvej (1934) og Rødbyvej (1936)
- Folkebibliotek og børnehave (1939)
- Præstegårde: Præstestræde (1922) og Bredgade (1930)
- Etageejendomme: Nygade (1923, 1929), Søndergade (1926 og 1938)
- Pensionistboliger, Rødbyvej (1943, nedrevet) og Løjtoftevej (1946, nedrevet)

Herudover talrige villaer og enfamiliehuse, dobbelthuse og rækkehuse samt en lang række bygninger udenfor Nakskov, bl.a. stationsbygninger, præstegårde, sommerhuse, bankfilialer, folkebygninger, elevboliger, skovløberhuse, kapeller osv.

Ejnar Ørnsholts eget hus i Nakskov, opført i 1918

MOD SIDEVEJEN

MOD SVINGELSVEJ

Forord

I løbet af 1900-tallet var der særligt én arkitekt, som satte sit præg på købstaden Nakskov: Ejnar Ørnsholt. Gennem en menneskealder slog han stregerne til en lang række af de bygninger, som i dag er med til at tegne billedet af Nakskov og opland. I løbet af sin karriere tegnede han i omegnen af 250 offentlige og private bygninger i alle stilarter og størrelser.

Sit eget hus – som var blandt hans første bygninger i Nakskov – tegnede han i 1918, kort tid efter at han som ung arkitekt var ankommet til byen. Huset blev Ørnsholt-familiens hjem i 60 år, og i 2021 købte Realdania By & Byg huset for at sikre og bevare det for eftertiden.

Huset er indbegrebet af Ejnar Ørnsholts indsigtfulde fornemmelse for godt byggeri og hans talent for at kombinere personlige detaljer og farver med tidens arkitektur. Huset er skabt med inspiration fra flere stilarter – klassicismen, de nye tendenser fra Bedre Byggeskik-bevægelsen i Danmark og den engelske Cottagestil – og tilsat et væld af de farver, som Ørnsholt havde et mesterligt blik for i alle sine byggerier. I dag er farverne genskabt tillige med husets fine detaljer.

Ejnar Ørnsholts livslange indsats i Nakskov blev symbolet på den moderne bys blomstring, og sammen med andre regionalt baserede arkitekter har han en stor del af æren for, at store danske og internationale arkitekturstrømninger fik udbredelse i hele Danmark.

Ejnar Ørnsholts eget hus indgår nu i Realdania By & Bygs samling af 'Arkitekternes egne huse' – kompromisløse bud på den gode familiebolig, som blev udviklet af danske arkitekter op gennem hele 1900-tallet, heriblandt også Ejnar Ørnsholt. Med sit eget hus viste han et modigt og personligt bud på den gode familiebolig anno 1918, og efterfølgende omsatte han sine arkitektoniske visioner til en lang række bygninger i Nakskov og omegn.

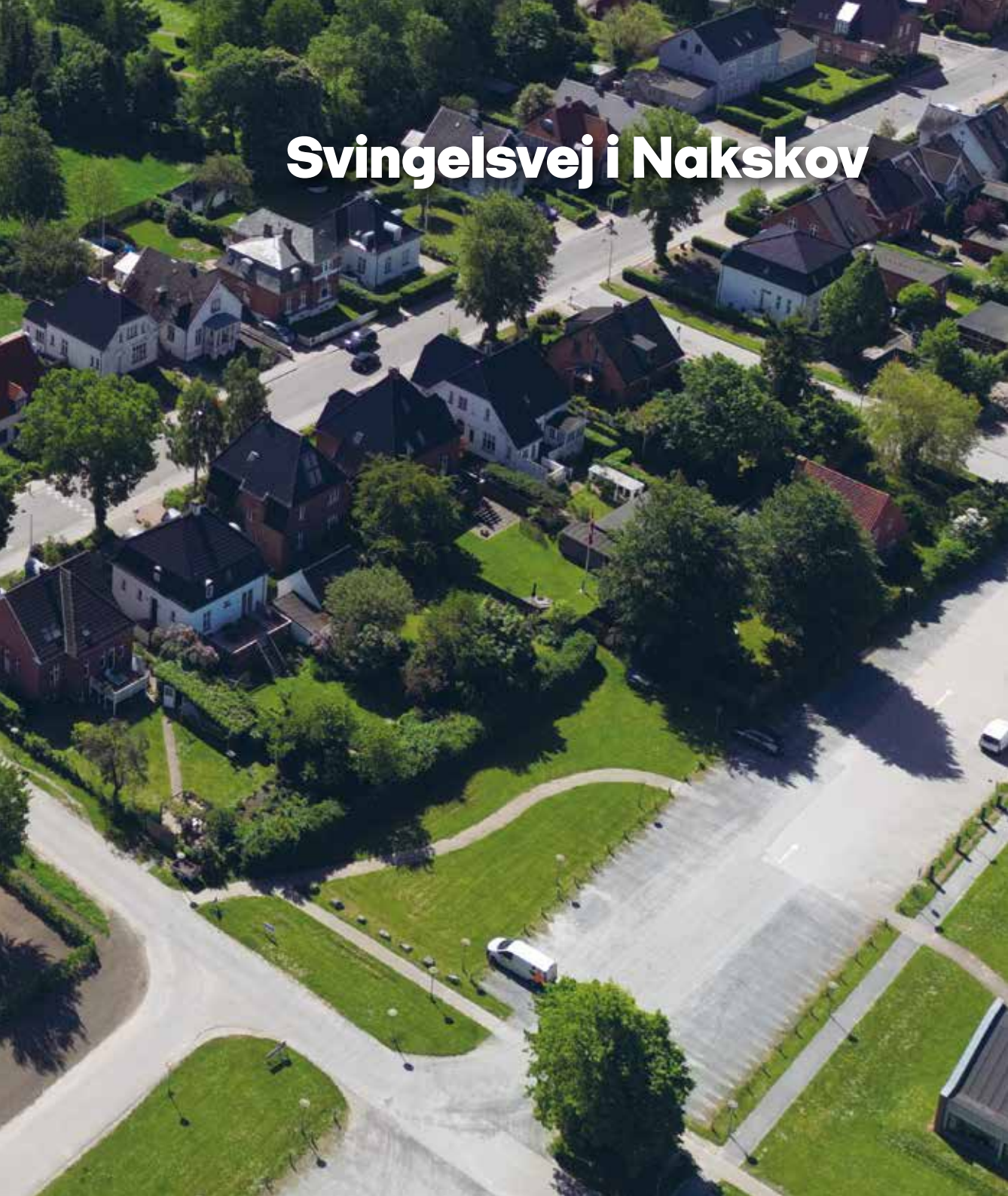
Arkitekt Ejnar Ørnsholts eget hus er opført i 1918, og huset udgjorde familiens hjem i 60 år.

Realdania By & Byg
Juni 2024

Svingelsvej

Svingelsvej i Nakskov

Svingelsvej

*Af museumsinspektør
ved Museum Lolland-Falster,
ph.d. Louise Sebro*

På Nakskovs fineste villavej ligger et ganske særligt hus. Det er lyserødt, pudset og i en enkel stil, næsten som en lille engelsk cottage. Huset er det, som arkitekten Ejnar Ørnsholt byggede til sig selv og sin familie i 1918.

Vejen hedder Svingelsvej og er opkaldt efter det sted, som den fører hen til – lystskoven Svingelen, hvor byens borgere i 1800-tallet kunne mødes og indånde naturens dufte, danse ved musikpavillonen og spise på traktørstedet.

Svingelen, som i øvrigt er navnet på en særlig græsart, var det attraktive mødested, som det fine kvarter voksede hen imod fra tiden omkring år 1900, hvor de gamle middelalderlige volde, som havde omkranset byen, var blevet nedbrudt, og hvor byen voksede og trivedes i en optimistisk bølge af fremskridtstro og industrialisering.

I kvarteret omkring Svingelsvej, der skulle blive det bedre borgerskabs højsæde, byggede arkitekt Ørnsholt villaer til frødirektøren, grossererens, overdyrlægen og silodirektøren, men også til installatøren og mekanikeren – og til sig selv. Ørnsholts kunder havde titler, der vidnede om en tid, hvor industri, entreprenørskab og teknisk viden var vejen frem. Det var villaer til opbygningen af en moderne verden.

En blomstrende by

Da Ejnar Ørnsholt byggede sin egen villa, var Nakskov en by i en rivende udvikling. En by, der var helt fremme som modernitetens spydspids. 1800-tallets handelsby med faste dampskibsrunder til England, Tyskland og København blev afløst af et industrieventyr med skibsværft, sukkerfabrik, jernstøberier, fødevarerfabrikker og en dertil hørende hastigt voksende arbejderbefolkning.

Det lange vinduesbånd på husets sydfacade tilføjer huset et nyklassicistisk udtryk med en snert af engelsk Cottagestil.

Med til industrien hørte også et velhavende borgerskab af administratorer, embedsmænd og ingeniører, hvortil kom de mange handlende, som understøttede byens udvikling og den voksende efterspørgsel efter alskens ting og sager og ønsket om at leve det gode, borgerlige liv i elegante villaer med smukke haver.

Byens vækst og fremskridtstroen bidrog også til en stemning af, at der nu skulle bygges en by, som var god at leve i for mennesker af alle slags.

Arbejderbyen Nakskov blev i 1914 den første provinsby, der fik en socialdemokratisk borgmester i skikkelse af avisredaktøren Sophus Bresemann. Han blev symbolet på drømmen om et bedre liv for den brede befolkning, og indtil den verdensomspændende økonomiske krise begyndte at kradse i 1930'erne, forandrede Nakskov sig og fik en udbygget havn og bedre veje, elektrisk gadebelysning og gratis skolemad.

Ikke bare villaer, men også store områder med moderne almennyttige boliger til industriens arbejdere voksede frem – suppleret af sygehus, bibliotek, nye skoler, jernbanestation, banker og biograf. Og mange af disse bygninger, der kom til at tegne Nakskov, stod Ørnsholt bag. Han blev om nogen Nakskovs arkitekt i perioden fra 1918 og indtil årtiet efter 2. verdenskrig.

Den Lollandske Landbostands Sparekasse [tv.] blev opført i 1930 og Nakskov Station i 1925. Begge bygninger er tegnet af Ejnar Ørnsholt.

Arkitekten Ejnar Ørnsholt

Ejnar Ørnsholt blev født i Aarhus, hvor han tog real-eksamen i 1902. Han blev murersvend i 1905 og gik herefter på Aarhus Tekniske Skole, inden han i 1907 startede på Kunstakademiets Arkitektskole i København, hvor han opbyggede et solidt netværk.

Under sin studietid blev han en del af den “Danske Klasse”, som blev oprettet i 1908 på initiativ af professor Hack Kampmann og Kunstakademiets direktør, arkitekt Martin Nyrop. Den “Danske Klasse” var nationalromantisk orienteret, men samtidig meget optaget af enkelhed og rene linjer i arkitekturen, og denne søgen efter en mere enkel arkitektur resulterede i en opblomstring af arkitekturretningen nyklassicisme, der havde domineret i slutningen af 1700-tallet.

I Ørnsholts eget hus – og mange af hans øvrige byggerier – er inspirationen fra nyklassicismen tydelig: Enkelhed, rytme og rene linjer, men udsmykket med detaljer som tværgående bånd eller tandsnit. Ørnsholt hentede desuden inspiration fra den engelske Arts & Crafts-stil, som hyldede det gode kunsthåndværk, og fra den danske Bedre Byggeskik-bevægelse, som dyrkede de gode, gedigne byggematerialer og de enkle proportioner.

Ørnsholts mest aktive periode fra 1920-50 var således præget af en arkitektonisk brydningstid mellem forskellige stilarter, og samtidig gjorde modernismen sit indtog. Mange af de danske arkitekter holdt dog fast i elementer af traditionen og det stedbundne.

Arkitektens eget hus

Hoveddøren i gavlen

Det første, man lægger mærke til, når man nærmer sig havelågen til det lille lyserøde hus med de blå vinduesrammer, er, at nok er hoveddøren ud for lågen, men den sidder ydmygt i gavlen, stik modsat, hvad man ville forvente af en villa fra 1918. Det er ikke et hus, der praler eller forsøger at vise sig frem for verden. Det er derimod en villa, der orienterer sig indad – ind mod det familieliv, som den er bygget til at rumme.

Går man ind ad lågen, vil man se, at hoveddøren ovenikøbet sidder asymmetrisk placeret i gavlen. Over døren er to enkle vinduer. Går man rundt om huset, bemærker man, at hele huset er pudset med en indfarvet lyserød puds, og at taget er et klassisk tag i røde tegl med to hvide skorstene. Man vil se kviste med vinduer og en kvist med en dør til en lille muret altan. I stueetagen danner vinduerne på facaden mod syd et samlet bånd. Med hvide skodder og vinduer i to farver – de faste vinduesrammer i berlinerblå og de oplukkelige dele i hvid – brydes den lyserøde facade. Den sorte sokkel er med til at skabe ro i udtrykket.

Oprindeligt havde taget hvide forskællinger dvs. fuger af hvid mørtel lagt udvendigt mellem tagstenene langs tagkanterne og husets rygning, sådan som det især kendes fra de klassiske gulkalkede Skagenshuse.

Villaen har kun få udsmykninger i form af enkle murede detaljer såsom en udkrøgning over vinduerne, et muret parti i gavlen mod vest og lisener omkring hoveddøren. Fine detaljer, der afspejler den kærlighed til murværkets muligheder, som Ørnsholt fik med sig, da han som helt ung stod i lære som murer. Kigger man op på den ene gavl, ser man tillige et lille muret fuglehus. Måske bemærker man det knap, men det er en lille detalje, der bryder med

Husets gavl mod gaden.
Den enkle hoveddør flankeret
af to murede og kvadrede
lisener markerer indgangen.

Øverst i gavlen sidder et lille muret fuglehus. Fuglehuset er en lille personlig detalje, som Ejnar Ørnsholt yndede at bruge i sine byggerier.

ensartetheden, og det murede fuglehus – der tillige vidner om Ørnsholts kærlighed til naturen – er en af de særlige signaturer, som man genfinder på mange af hans andre bygninger. En karakteristisk Ørnsholt-villa bød altid på en enkel grundform med små detaljer, der gav ethvert hus et personligt udtryk.

Forargelse og farver

Sammen med villaen på den anden side af vejen, nr. 38, som han også tegnede, og som blev bygget omtrent samtidig med hans eget, blev huset på Svingelsvej 43 et udstillingsvindue for, hvad Ørnsholt kunne levere. De to villaer blev startskuddet til Ørnsholts lange virke som selvstændig arkitekt i Nakskov, og de gav en indvarsling om det, der skulle blive arkitektens signatur: den personlige detalje. Og her var orienteringen med gavlen ud mod gaden helt særlig. Husets orientering og enkelthed udadtil afspejlede et af hans arkitektoniske hovedprincipper, nemlig at det var boligbehovet indenfor, der skulle definere, hvordan grundplan og udtryk var lagt an. Villaen skulle med andre

Huset står i indfarvet lyserød puds med en sorttjæret sokkel. Vinduerne og dørene er hvide, mens rammerne er blå.

ord tegnes ‘indefra og ud’, sådan som det blev formuleret af den samtidige engelske Arts & Crafts-bevægelse, der i tiden omkring år 1900 argumenterede for en designretning, der skulle genrejse kunsthåndværket. Ørnsholt ønskede en familiebølg. Huset måtte gerne vise sig frem, men det skulle først og fremmest danne ramme om hverdagen og familiens mange gøremål.

Husets orientering væk fra vejen var måske, måske ikke, med til at skabe forargelse i byen og give huset tilnavnene “Forargelsens Hus” og “Kostalden”. Det blev i årtierne derefter flittigt diskuteret, om det egentlig var arkitektens egen villa eller genboen i nr. 38, der bar disse tilnavne – det er der delte meninger om, og meninger var der i det hele taget mange af.

Ørnsholt stod i murerlære som ung, og hans kærlighed til murede detaljer fornægter sig ikke. Det smalle murede indhak i den vestlige gavl kom til syne under Realdania By & Bygs restaurering.

Husets facade mod vest med hovedøren, tønden til opsamling af regnvand, de blå vinduesrammer og de hvide skorstene stemmer overens med den akvarel, som Ørnsholt malede omkring 1920.

Det var ikke bare husets orientering og placering, men også farvevalget, der skabte debat. Efterfølgende har der faktisk været en diskussion om, hvilke farver huset egentlig havde. På Ørnsholts egen akvarel af huset fra tiden omkring dets færdiggørelse i 1918 fremstår farven mere okkergul end rød. Den okkergule farve brugte Ørnsholt i øvrigt i mange andre sammenhænge. Men de farvearkæologiske undersøgelser fra 2022 fastslår, hvordan det faktisk var – og at akvarellen må have ændret farve. For der er ingen spor at finde af gul. Kun af rød, blå og hvid.

Ørnsholt var en talentfuld akvarelmaler. Tegningen fra starten af 1920'erne viser, at gavlen mod vest dengang havde beklædning af brædder. Det sekskantede, blåmalede fuglehus er også tegnet af Ørnsholt.

Mennesket Ejnar Ørnsholt

Ejnar Ørnsholt voksede op på en kaserne i Aarhus, hvor hans far var oversergent, senere stabssergent. Han kom ikke fra velhavende kår og måtte derfor arbejde ved siden af for at klare sig igennem Kunstakademiets Arkitektskole, hvor han startede i 1907 og dimitterede fra ti år senere, og det var under en studietur, at han i 1913 kom til Nykøbing Falster hos arkitekten H.C. Glahn.

Ejnar Ørnsholt i en stille læsestund i hjemmet på Svingelsvej. Han tegnede selv møblementet til huset.

Tv.: Ørnsholts hustru, Tonny, i stuen i et møblement, som Ejnar Ørnsholt selv havde tegnet.

Midt: Ørnsholt var både arkitekt i kittel og familiemenneske i haven. I baggrunden ses køkkenhaven.

Th.: Hele familien foran huset. I baggrunden anes en pergola foran hoveddøren.

Mens han var i Nykøbing, levede han et aktivt ungdomsliv, gik til baller i afholdsforeningen og i biografen, og det var i Nykøbing, at han mødte den unge kvinde Tonny Sandorff (1892-1954), der var datter af en lokal sadelmager. De blev kærestere og gift i 1914 – og flyttede til Nakskov.

I 1916 arbejdede han for den københavnske arkitekt og kongelig bygningsinspektør Johannes Magdahl Nielsen, som på dette tidspunkt var i gang med at opføre toldkammeret i Nakskov, og Ejnar Ørnsholt blev engageret som tilsynsførende på byggeriet.

Efter et par år i en lejlighed inde i centrum af Nakskov begyndte Ørnsholt at tro på, at der ville komme opgaver nok til, at han kunne etablere sin egen arkitektforretning – med base i eget hus.

I foråret 1918 købte han hjørnegrunden på Svingelsevej af De Danske Sukkerfabrikker, og blot syv måneder senere stod hans hus klar til at danne ramme om hans familie og hans tegnestue. Huset var et af de allerførste – men langt fra det sidste – som han tegnede i Nakskov, og huset var samtidig et af de første i det nye villakvarter nord for banen. Senere blev området udbygget hus for hus, og Ørnsholt selv tegnede flere af de nye huse.

Købet af grunden og opførelsen af huset faldt sammen med, at han og hustruen ventede deres første barn, Ole. Senere fulgte endnu to børn, Birthe og Laust – kaldet Bror.

Rejser i verden og gæster i hjemmet

I 1921, hvor den første folketælling efter indflytningen i huset fandt sted, bestod Ørnsholt-familien udover Ejnar og Tonny og de to ældste børn også af den 14-årige Sophie. Hun var wienerbarn – et af de mange tusinde børn,

Tonny og Ejnar Ørnsholt
foran deres hjem. Stokroser og
klatreplanter vidner om deres
glæde ved haven og naturen.

der efter 1. verdenskrig kom til Danmark for at undslippe sult og nød i den østrigske hovedstad. Børnene boede rundt omkring hos danske familier, ofte i flere år, og en del endte med aldrig at tage hjem igen.

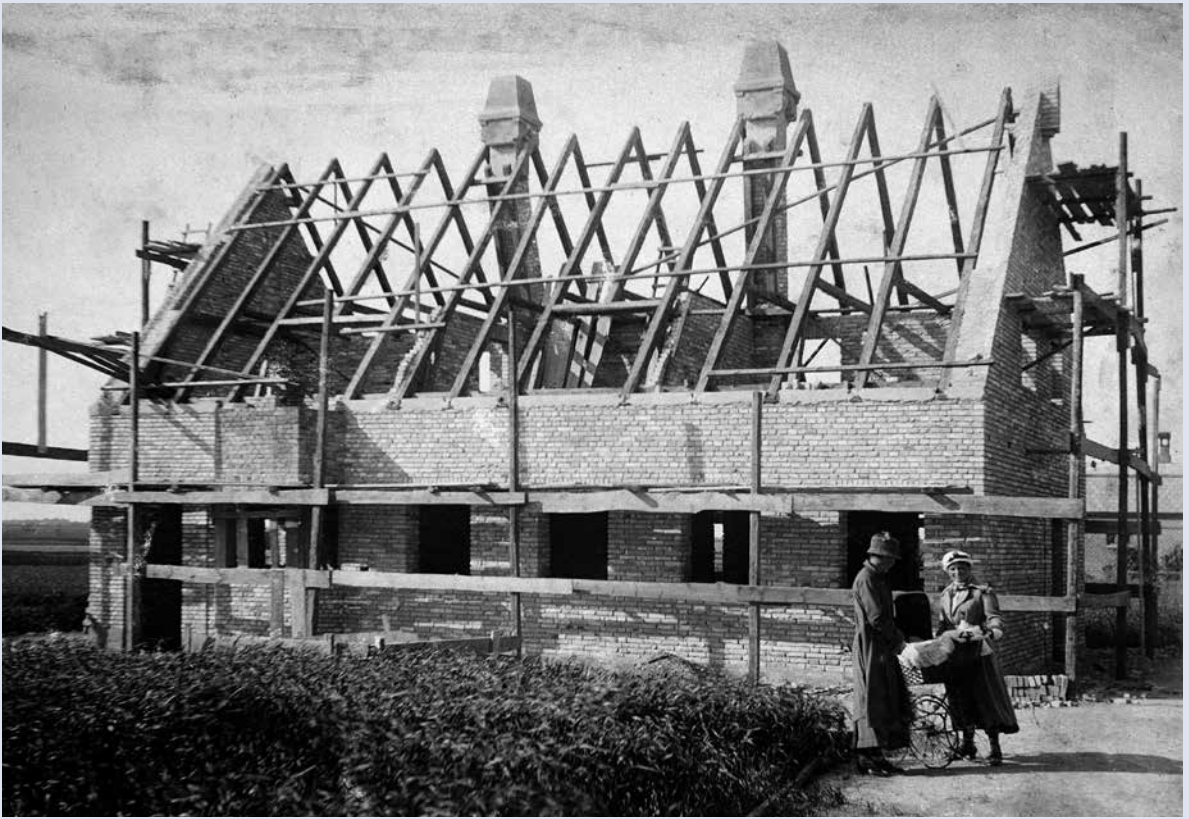
Med til husstanden hørte også en husassistent, den 19-årige Valborg Nielsen, som var født i Nakskov, og også den 35-årige skolelærerinde Olga Larsen, der ikke var en del af familien, men derimod logerende, som betalte husleje og dermed var med til at sikre familien Ørnsholt en ekstra indtægt. Folketællingen i 1921 er den eneste gang, hvor der optræder en logerende i huset, men af Ejnar og Tonny's dagsbogsnotater fra 1918 fremgår det, at samtidig med, at de selv flytter ind i huset, "lejer de to store værelser ud til en smed Mortensen med kone og lille dreng. 35 kroner om måneden. Pulterkammeret skal så indrettes til køkken".

I alle årene, hvor Ørnsholt-familien boede i huset, var der ofte gæster fra nær og fjern, hvilket gjorde det gæsteværelse, som Ørnsholt havde medtænkt i sin plantegning, ganske vigtigt. Samvær med familien og de nære relationer var vigtige for Ørnsholt, men også udsynet til verden lå ham på sinde.

På tur med barnevognen til det
kommende hjem. Huset blev
opført på blot syv måneder.

Gennem hele livet rejste han utrolig meget. Han var jævnligt på vandreture i store dele af Europa, og allerede mens han studerede, og inden han flyttede til Nykøbing, havde han gået på valsen i Tyskland og var nået så langt som til Schweiz og Italien.

På alle sine rejser var akvarelblokken hans følgesvend, og gennem hans mange akvareller fra rejserne kan man følge hans inspiration. Det var således både tendenser i tiden og særlige forhold i Ørnsholts liv, der lå til grund for udviklingen af hans særlige arkitektoniske stil, der så klart kommer til udtryk i hans egen villa.

Teosofi og udsyn til verden

Allerede fra sin ungdom var Ørnsholt optaget af teosofien, en åndelig, filosofisk bevægelse med mange retninger, der udsprang af amerikaneres og europæeres møde med østasiatisk religion. Ud over elementer som troen på reinkarnation, spiritisme og vegetarisk levevis lå teosofien til grund for hele Ørnsholts verdensbillede.

Han var et dybt spirituelt menneske, og han troede på farverne som noget, der påvirkede og spillede sammen med menneskelige følelser og den åndelige tilstand. Sammenhængen mellem Ørnsholts teosofiske livsfilosofi og hans arkitektur er aldrig blevet grundigt undersøgt, men hans farvesætning har formodentlig været præget heraf.

Mange af de gæster, som kom i huset i årenes løb, var i øvrigt venner, som Ørnsholt-parret havde mødt i forbindelse med åndelige forsamlings. Dette gjaldt formodentlig også den indiske mand, der boede hos familien i 1930. Også Ejnars søster, Anna, var stærkt engageret i teosofien, og en stor del af sit liv boede hun i Indien og var i mange år husholderske for Indiens første premierminister Nehru.

Teosofien førte i parrets tidligste år i byen Ejnar sammen med Nakskov Elværks bestyrer, Otto Viking, som blev hans bedste ven, og for hvem han både byggede et sommerhus på Albuen i Nakskov Fjord og en præstegård ved Lollands sydkyst, da Viking blev leder af den danske afdeling af et spirituelt orienteret kirkesamfund, Liberal Katolsk Kirke, som også Ejnar var medlem af.

Stærke samarbejder trods forskellige livssyn

Til trods for at Ørnsholt allerede i 1914, da han blev viet til Tonny, havde meldt sig ud af folkekirken, arbejdede han på sin tegnestue hele livet med mange opgaver for netop kirken. Han stod bag flere kapeller og præstegårde, bl.a. i Præstestræde og Bredgade i Nakskov, men også udenfor byen i bl.a. Vignæs, Bogø, Sandby og Holeby. Men selvom mange af hans idealer og værdier således gik stik imod dem, man fandt hos mange af hans kunder, så forstod han at navigere i det, og der er intet, der tyder på, at hans holdninger på nogen måde modarbejdede opbygningen af hans kundegrundlag.

Haven omkring huset spillede en stor rolle i familiens liv. To store grøntsagsbede prydede baghaven, mens den solrige vestside bugnede af frugttræer. I tønden opsamledes regnvand.

Det samme gjaldt hans holdning til naturen. I tråd med det teosofiske livssyn var han vegetar, og familien levede et meget sundt og grønt liv, som også børnene aktivt blev inddraget i. Han var dybt engageret i Danmarks Naturfredningsforening, ligesom han var én af grundlæggerne af Retsforbundet, der byggede på tanker om, at mennesker ikke skal kunne eje jord – kun bruge jorden, hvilket stod i stærk kontrast til de godsejere, som han tegnede for, og som på denne tid var begyndt at udnytte jorden og naturressourcerne på en næsten industriel måde. I mange år var han bl.a. tilknyttet herregården Halsted Kloster som bygningsinspektør, og han tegnede for kapitalen i form af banker og sparekasser. Men igen forstod han at navigere i det og ikke lade forskellige livssyn stå i vejen for de arkitektoniske og bygningsmæssige samarbejder.

Velkommen indenfor

Funktionel familiebolig

Når man på Ørnsholts tid trådte ind i entréen til hans eget hus på Svingelsvej, må det have stået klart, at der var tale om en funktionel familiebolig. Til højre i entréen var der et rum til cykler, og selv om Ørnsholt var en dedikeret vandringsmand, "fodgænger" kaldte han sig selv, var cyklen hans foretrukne transportmiddel, når han skulle besigtige opgaver og byggerier. I 1918 var cyklen et moderne transportmiddel, der udvidede horisonten for den aktive borger, der ikke havde brug for transport af materiel og derfor ikke behøvede en hestevogn. Garagen til Ørnsholts eget hus blev da også først bygget omkring 1930, da automobilets tidsalder for alvor var i fuldt flor, og det tyder på, at Ørnsholt på dette tidspunkt fik bil – og dermed brug for en garage.

Men den oprindelige indretning af villaen gav altså plads til det vigtige transportmiddel, cyklen, der kunne stå skærmet for regn og tyveri lige inden for døren. Lige ved siden af cykelrummet var der tillige et das – et 'kloset', sådan som det er angivet på plantegningen – hvilket sammen med cykelrummet gjorde entréen til en slags overgangszone mellem ude og inde.

Gulvet i entréen var af tegl, og den oprindelige belægning er stadig bevaret. Når man kom ind i huset fra den store verden, var det en velkomst, der var praktisk. Det var ikke et pragtrum, men et rum, der vidnede om arkitektens fokus på at skabe en bolig for sin familie, hvor hverdagens praktiske behov var i centrum. Det betyder ikke, at familien Ørnsholt var afvisende over for omverdenen – tværtimod. De havde en umådelig stor omgangskreds.

Farvemæssigt var entréen lige så karakteristisk som husets ydre. Både vægge og træværk var praktisk malet i en rødbrun lakfarve, som skabte en helhedsfølelse, hvor træværk og vægge og det rødbrune teglgulv gik

I entréen er den røde farve gennemgående på vægge og træværk. Det hvide loft er trukket ned af væggen og giver rummet højde. Stengulvet er praktisk både til våde sko og cykler.

Ørnsholt tegnede selv trap-
pens balustre og den lille
bænk, hvor man kunne sidde
og tage sko på eller stille sin
taske, mens jakken kom på
plads i garderobeskabet ved
siden af.

i ét. Kun loftet var hvidt. Entréen var et gennemgangsrum, og lakfarven var slidstærk. Entréen fører ind i trapperummet, hvorfra man af en elegant trappe kan bevæge sig op til soveværelserne ovenpå.

Ørnsholts praktiske tankegang afspejler sig også i den lille indbyggede bænk ved trappen, der leder tanken hen på børn, som skal have fodtøj af og på. Ved siden af trappen er en indbygget garderobe, hvor overtøjet kan hænges. Det hele er bevaret i dag.

Farverige kontraster

I trapperummet blev entréens rødbrune farve gentaget på træværket, men nu med kontrast af en kraftig, lys kromoxid-grøn farve på væggene – malet i limfarve, som blev brugt på de fleste vægge. Farvesætningen, som i dag er genskabt i tråd med den oprindelige, viser Ørnsholts legende tilgang. Han bandt de to rum sammen med den røde farve, men signalerede samtidig, at der skete noget nyt med den grønne. Denne brug af komplementærfarver var en farveleg, der på mange måder understregede Ørnsholts personlige ståsted. Han sammenstillede de klassicistiske farver som f.eks. den klare, grønne, der var så karakteristisk for empiren, med den mørke pompejansk-inspirerede røde farve. Men han satte dem sammen på en måde, som pegede frem mod den tidlige modernismes glæde ved skarpe kontraster. Ørnsholts helt særlige

Trapperummets grønne
vægge og rødbrune træværk
er ført igennem fra
stueetagen til førstesalen.

position imellem mange verdener og stilarter viser sig i disse farvevalg. Han havde historien med sig, men så samtidig fremad – ud mod en større europæisk kulturhistorie.

I stort set alle Ørnsholts bygningsværker ses glæden ved farver og evnen til at bruge farverne som et arkitektonisk og stemningskabende virkemiddel. Farveinteressen kan både hænge sammen med hans optagethed af teosofien og farvernes betydning for følelser og stemninger og med hans kendskab til dansk bindingsværkstradition. Men han har uden tvivl også skelet til andre farverige bygningsværker i sin samtid såsom kunstneren J.F. Willumsens ateliervilla fra 1908 i Hellerup, der ligeledes er lyserød og med indmurede fuglekasser. Også arkitekt Kay Fisker forstod sig på farver, som det ses af det landsted, som han opførte i 1917 i Snekkersten, og af de stationsbygninger, som han sammen med arkitekt Aage Rafn skabte til Gudhjem-banen på Bornholm.

Enkelhed, kvalitet og godt håndværk

Trapperummet i Ørnsholts eget hus er også udtryk for, hvordan han som ung arkitekt havde øje for tidens tendenser. Selv om han ikke var med i kredsen omkring bevægelsen Bedre Byggeskik, var mange af hans måder at arbejde på i tråd med de tanker, som lå til grund for denne bevægelse og dens formulerede principper om enkelhed, kvalitet og godt håndværk og ligeledes i tråd med den inspiration, han hentede fra studiemiljøet i den “Danske Klasse” på Kunstakademiet, som i øvrigt var den selvsamme gruppe, der fostrede kredsen omkring Bedre Byggeskik. Et hus skulle ikke være fyldt med overflødig pynt, men der skulle bruges gode, holdbare og smukke materialer, og pittoreske detaljer kunne – efter Bedre Byggeskik-bevægelsens anvisninger – tilføjes i form af f.eks. murede stik, hvilket er et element, som fremtræder på mange af Ørnsholts byggerier. Til gengæld var Ørnsholt ikke begrænset af Bedre Byggeskik-bevægelsens hang til symmetri.

Glæden ved det gode håndværk og de gedigne materialer er måske det, man ser i teglstensgulvet, men også i trappens ædeltræsgelænder og det lakerede trægulv i gangen og de andre rum i huset: alt sammen vidnesbyrd om Ørnsholts kærlighed til grundlæggende kvalitet. Overalt ses fint udførte snedkerarbejder i forarbejdningen af døre og gerigter og paneleringer.

I det lille aflukke bagerst i køkkenet var der i sin tid brænderum. I dag er det teknikrum og bryggers med plads til en vaskemaskine.

Køkkenets skabe og skuffer er udført i 2024. Stilen og farven er tro med Ørnsholts oprindelige køkken, men der er gjort plads til en mere nutidig anvendelse.

Køkken og spisekammer

Køkkenet med tilstødende spisekammer, vaskerum og brænderum var i 1918 centrale rum i en villa som den på Svingelsvej. Køkkenet lå til højre for den rødmaledede entré, og det var malet blå; en lysnet berlinerblå, som altså var beslægtet med vinduesrammernes udvendige farve. Det var en moderne køkkenfarve, som har matchet datidens køkkengrej fra Madam Blå, og som stod i modsætning til tidligere tiders gule køkkenfarve. Vinduesnichen var hvid, så der kunne komme lys ind i de nordvendte rum. Som i entréen var der brugt lakfarve på de dele af væggen, hvor rengøringsbehovet var størst, og hvor viskestykkerne hang. Den gamle knage findes stadig, og lakfarven er genskabt.

Køkkenet var i et nutidigt perspektiv ikke stort, men praktisk opbygget. Under køkkenvinduet var der vask og køkkenbord, og dertil kom hylder og formodentlig endnu et bord.

Måltiderne er angiveligt blevet tilberedt på et lille brændefyret jernkomfur i køkkenet, og på samme måde var også gruekedlen i vaskerummet brændefyret. Senere er man formodentlig gået over til koks og derefter til gas og oliefyret.

Viktualierummet er bevaret, og det samme er den lille knagerække til viskestykker.

Brænderummet blev dermed til et fyrrum, som det også ses af en ansøgning om ombygning fra 1977.

Køkkenet er det rum med flest lag maling gennem tiden, sådan som det ofte er med køkkener, der er udsat for stort slid, og som i takt med skiftende modebølger og nye ejere ofte udskiftes eller ombygges – således også i Ørnsholts eget hus, hvor det oprindelige køkken ikke længere fandtes, da Realdania By & Byg købte huset.

Under restaureringen af huset fandt Realdania By & Byg i skunken på førstesal en gammel skabslåge, som formodentlig er flyttet fra det oprindelige køkken, og som vidner om, at der her har været et klassisk forramme-køkken. Skabslågen havde spor af køkkenets berlinerblå farve.

Fra køkkenet er en dør ind til et lille spisekammer. Det er rummet under trappen til førstesal, som her er udnyttet praktisk. Man går tre trin ned, når man går ind i spisekammeret, så man er under jordhøjde og dermed udnytter kuldén, hvilket var nødvendigt i tiden før køleskabe. Fra køkkenet var der desuden adgang til et vaskerum med gruekedel. Dette rum blev nedlagt under ombygningen i 1977-79, da tiden var løbet fra gruekedler. Fra dette rum åbnede en dør ud til nordsiden af haven, hvor også vasketøjet hang, og hvor garagen senere kom til. Bag vaskerummet var et stort rum til brænde.

Vaskerum

Badning har givetvis fundet sted i vaskerummet, hvor familien sandsynligvis har stillet en stor balje op til at bade i, sådan som det var normalt dengang. På den oprindelige plantegning af huset fra 1918 er der intet toilet eller bad på førstesal. På gangen ved værelserne var blot en enkelt lille vask til at gøre toilette ved.

Den oprindelige indretning af huset afspejler et helt almindeligt familie- og husmoderliv i 1918. Der skulle laves mad til familien. Der skulle syltes og henkoges og stilles i spisekammer, når sæsonen var til det, og der skulle i fast rytme tændes op i gruekedlen og vaskes tøj. Det var disse mange gøremål, der fik hverdagen til at løbe rundt i alle de små familier i hele Danmark – også hos familien Ørnsholt, som tillige fik hjælp fra den husassistent, som også boede i huset.

I kammeret på førstesal, som formentlig har været værelse til husassistenten, er den knappe plads udnyttet optimalt med en alkove.

Plads til mange

Husassistentens værelse har formodentlig været et lille kammer på førstesal i gavlen mod gaden. Her var der en indbygget alkove, hvilket der ifølge Ørns-holts oprindelige tegning faktisk har været i alle soveværelserne på førstesal. Farvesætningen i kammeret var en variation over trapperummet, idet den røde panelfarve gik igen, mens væggene, loftet og alkoven var lyseblå – med en variation mellem limfarve på væggene og lakfarve i alkoven. Trapperum-mets grønne vægfarve og rødbrune træværk fortsætter i fordelingsgangen mel-lem værelserne på førstesal. I gangen er loftets hvide nuance ligesom i entréen trukket ca. 10 cm ned ad væggen, hvilket giver fornemmelsen af et højt rum.

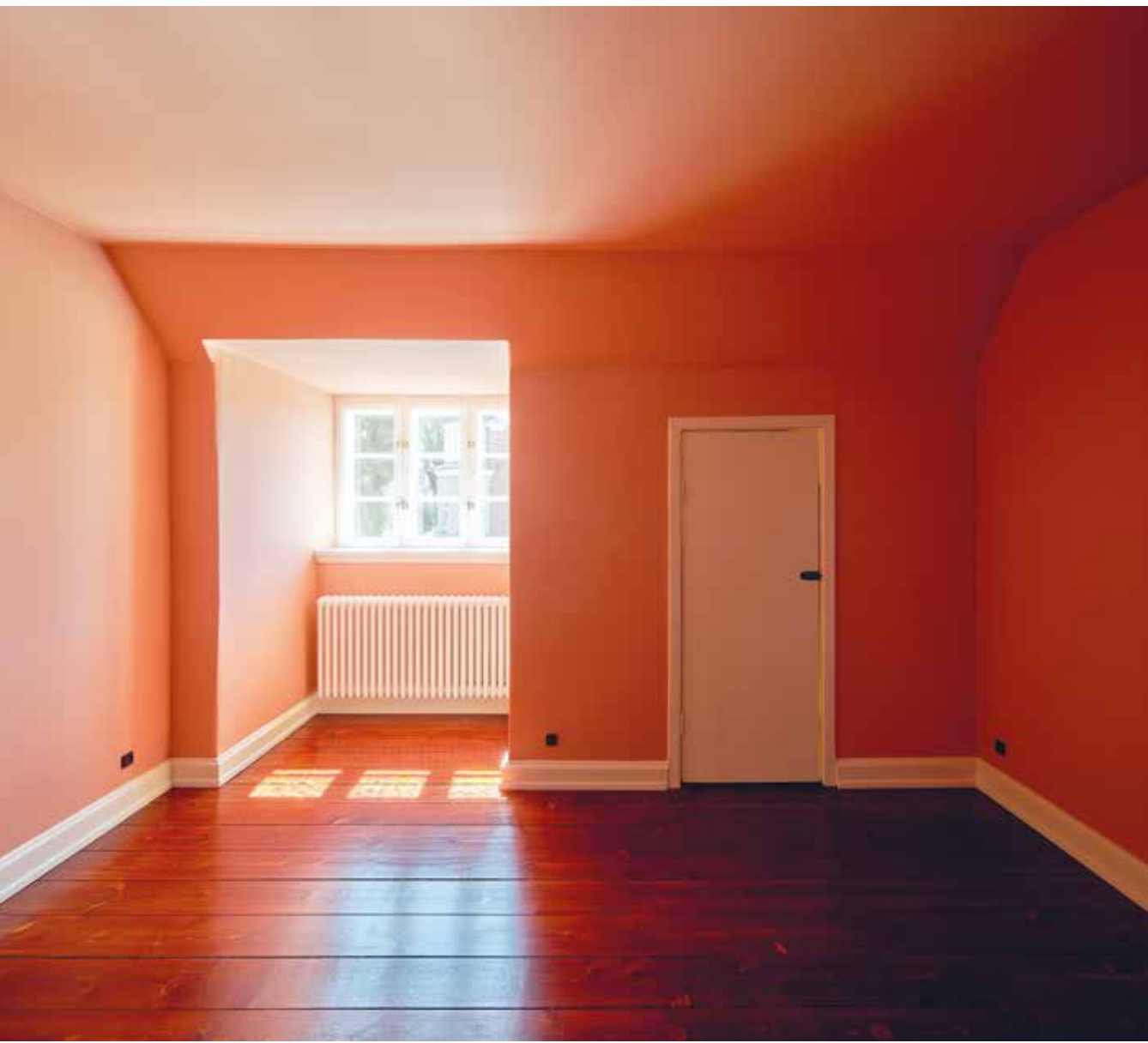
Førstesalen er derudover disponeret med tre værelser mod syd og et pul-terkammer i gavlen mod vest og kammeret mod øst. Børneværelset har nok været værelset i midten. Forbindelsesgangen mellem værelserne rummede indbyggede skabe.

Værelset i den østlige gavl ved siden af kammeret har antageligt fungeret som gæsteværelse. Det havde vindue i gavlen, hvorimod børneværelset havde et kvistvindue. Det største værelse på etagen var det store soveværelse, hvor Ejnar og Tonny nok har sovet. Det havde en lille altan oven på den karnap, som hørte til stuen nedenunder. Andre vinduer var der ikke, selv om der var en stor væg mod gavlen. Der var dør mellem dette rum og det midterste værelse, hvil-ket understøtter, at der her var tale om forældresoveværelse og børneværelse.

Enkelheden i arkitekturen springer endnu engang i øjnene. Der er ingen udsmykninger, og det er farverne, der står som de æstetiske lag i rummene: Gæsteværelset i en varm brun tone med en svag rosa nuance i alkoven, børne-værelset i en mørk rosa tone, soveværelset i en lys lavendelblå farve og i alle tre værelser hvidt træværk. Et gennemgående træk i de tre soveværelser samt i det lille kammer var – og er stadig – at vægge og lofter er malet i samme farve. Loftet og væggene skaber på den måde en form for hulestemning og under-streger rummenes funktion som intime og personlige rum primært til hvile.

Alt det hvide træværk var malet med en tonet hvid lakfarve, mens væggene var malet med limfarve som i resten af huset. Limfarven giver en mat overflade og matcher den nyklassicistiske inspiration. Hele førstesal udtrykte sig altså i en sammensætning af rød, blå og hvid – og kun en smule grønt i trapperummet.

Det midterste værelse fungerede i sin tid som børneværelse, og både her og i de øvrige værelser og i gangen er skunkene udnyttet til opbevaring.

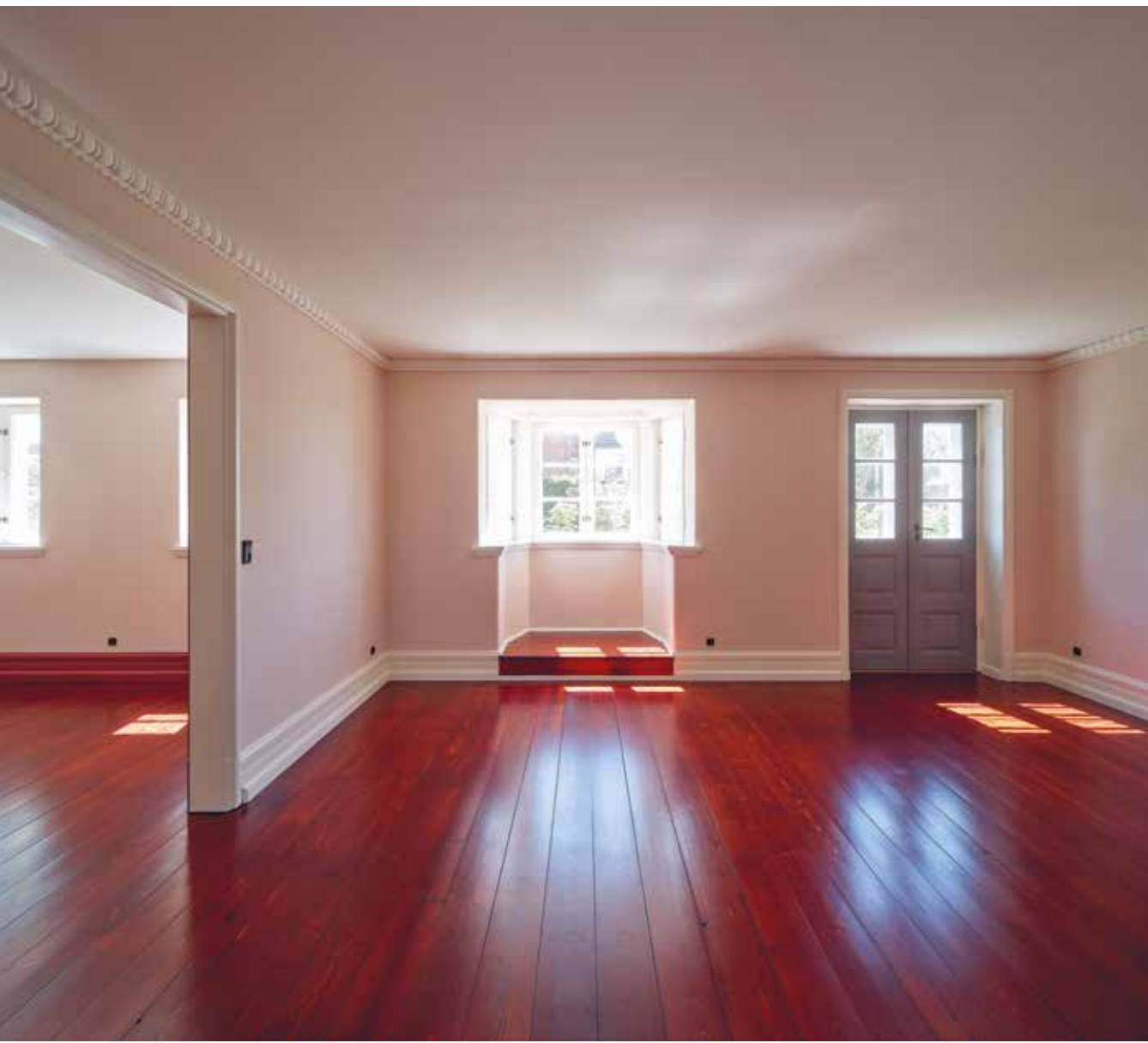
Stuen længst mod øst og med adgang fra entréen er farvesat i en klar blå farve.

Stuerne – hverdag og arbejde

Tegnestuen lå i stueetagen. Her var tre stuer en suite langs sydsiden af huset. Den midterste stue betegnede Ørnsholt selv som tegnestue. Herfra var der en dør til stuen, der lå i husets østlige ende og havde adgang til entréen. Det største rum i husets vestlige ende var dagligstuen. Denne må først og fremmest have rummet spisebordet, da dagligstuen ligger i direkte forbindelse med anretterområdet og køkkenet. I dagligstuen er der stukkant i en klassisk, såkaldt Æggestaf-stukkatur. Dagligstuen er det eneste rum i huset, som har fået denne form for udsmykning. Derudover rummer dagligstuen en karnap og dør til haven, og der er ingen tvivl om, at det er i dette rum, at det meste af familiens liv har udspillet sig. Fra dagligstuen var der en bred døråbning til tegnestuen i midten.

Tegnestue og dagligstue bevæger sig farvemæssigt i de samme røde nuancer, som man finder andre steder i huset. Begges vægge var sart rosa, men hvor dagligstuen havde hvidt træværk, var tegnestuens træværk rødt. Begge havde grå døre – et træk, der ikke ses andre steder i huset. Stuen mod øst, der var adskilt fra tegnestuen af en dør, var malet i en klar blå farve med hvidt træværk.

Husets dagligstue er den eneste stue med en lille dekorativ stukant. Karnappen trækker lyset ind i stuen, mens døren giver adgang til haven.

Blik for detaljen

Velkommen udenfor

Omsorg for naturen

Alle farverne – både de udvendige og de indvendige – samt den praktiske og funktionelle indretning og placering af hus og have blev valgt helt efter ægteparret Ørnsholts ønsker. Det var farver og indretninger, som de holdt af. De byggede til sig selv, og de kunne derfor i hver lille detalje få det præcist, som de ville.

Det gjaldt også i haven, som for størstedelen var anlagt på sydsiden og vestsiden. Der var udgang til den sydvendte have fra dagligstuen. Langs huset var en strukturerende flisegang, og på tre af husets facader var der plantet stauder. Både ved havedøren på sydsiden og ved hoveddøren var der opsat pergolaer, som planter kunne vokse op ad. På husets vestside var der køkkenhave i form af to store bede, mens der på syd- og østsiden stod frugttræer, som kunne supplere familiens vegetariske køkken.

Fra tagrenderne førte nedløbsrør ned til to regnvandstønder, der således på en – med nutidige øjne – meget bæredygtig måde sørgede for, at naturens ressourcer blev genanvendt. Omsorgen for naturen var sammen med den vegetariske livsstil og fysisk aktivitet en integreret del af familiens liv. Cyklen var et yndet transportmiddel til besøg på byggepladser, og vandreture i ind- og udland var noget, der engagerede ægtefællerne sammen. Den sunde, kropsfokuserede livsstil afspejlede sig også i Ørnsholts forkærlighed for efter sigende at gå rundt i Nakskov uden sko og strømper, hvilket gav ham tilnavnet “barfodsarkitekten”.

Netop forkærligheden for naturen finder man i Ørnsholts signatur: fuglehuset. Og ud over det murede fuglehus på gavlen, som var Ørnsholt i en nøddeskal, fandtes der i haven et særligt Ørnsholt-tegnet, sekskantet fuglehus på en pæl.

Den enkle hoveddør er flankeret af to murede og kvadrede lisenere, dvs. svagt fremspringende murpiller.

I forbindelse med restaureringen af huset i 2024 er de oprindelige farver fra 1918 genskabt.

Haven var altså ligesom villaen et sted, som i de små detaljer var tilpasset præcist til de beboere, der levede der.

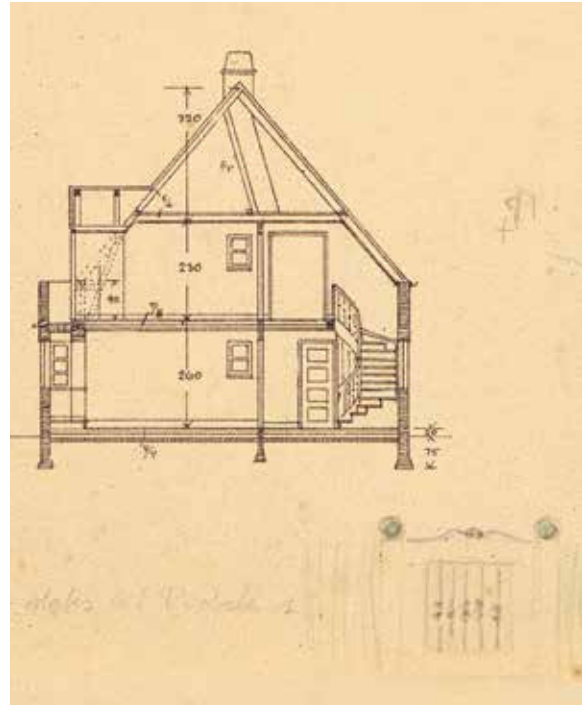
Evnen til at sætte beboerne i centrum mestrede Ørnsholt gennem hele sit virke, og måske derfor blev han så populær som villaarkitekt. Omkring 150 villaer blev det til i hans lange karriere og hertil en lang række af Nakskovs offentlige bygninger og et utal af arbejderboliger. Alt sammen udgik fra tegnestuen i den lyserøde villa.

Enkelt, elegant og funktionelt

Ejnar Ørnsholt praktiserede det, der af nogle er blevet karakteriseret som postmodernisme – et fokus på det individuelt tilpassede produkt, som mødte de ønsker, enhver bygherre måtte have. Det skal ikke forstås sådan, at han ikke havde sin egen stil. Dét havde han: Den enkle, nyklassicistiske, nedtonede nationalromantiske inspiration blandet med Bedre Byggeskik-bevægelsens fokus på enkle gedigne detaljer forblev livet igennem hans varemærke – sådan som det folder sig ud i villaen på Svingelsvej 43.

Garagen med de grønne porte er opført omkring 1930. Ejnar Ørnsholt tegnede også selv de smukke hængler.

Den enkle og elegante funktionalitet var i højsædet. Men han forstod også at tilpasse sig nyere strømninger og skabte senere også udprægede funktionalistiske bygninger, formodentlig især påvirket af ønsker fra bygherrerne. Men det var i enkelheden, kun brudt af små, personlige detaljer, at Ejnar Ørnsholt satte sit eget præg.

I 1958 døde hans hustru efter flere års sygdom, men inden hendes død tyder det på, at Ørnsholt havde foretaget nogle få ændringer i sit hus. Farverne var blevet ændret i mindre omfang, ligesom garagen jo var kommet til undervejs. Fra 1950 overtog sønnen Laust tegnestuen, og Ejnar trak sig tilbage, rejste og tegnede. Huset blev solgt i 1977, og året efter døde Ejnar Ørnsholt, 91 år gammel og 65 år efter, at han som ung arkitekt kom til Nakskov og startede sit livslange virke.

Ørnsholt havde blik for alle detaljerne. Skitsen til den lille, fine havelåge er en del af hans tegninger fra 1918.

Ejnar og Tonny Ørnsholts fælles dagbog 1918

- Tonny, 8. marts: Et lille Hus spøger i vor Fantasi.
Tonny, 10. marts: Ejnar ude at se på Grund til det lille Hus vi glæder os til at få bygget.
Tonny, 28. marts: Vi tænker igen på at købe Grund denne gang på selve Svingelsvej. Vi har i aften vraltet derud sammen, der vil jeg gerne bo.
- Tonny, 6. april: Min fødselsdag. Får Byggegrund i Gave, 1500 kvdr. Alen 3000 kr.
Tonny 11. april: Ejnar har arbejdet på vort Hus begge påskedagene. Var i morges oppe 7½ og ude at se på grunde. Tanken om Huset gør ham både nedtrykt og glad.
- Ejnar, 12. april: Udbyder nu vort hus.
Ejnar, 13. april: Sundhedsvedtægten tvinger mig til at have wc i vort nye hus.
Ejnar, 15. april: Får murer- og tømrertilbud.
Ejnar, 17. april: Får snedkertilbud.
Ejnar, 19. april: Vi afsætter huset.
Ejnar 23. april: De begynder at grave grunden til vort hus og murer.
Ejnar 26. april: St. Bededag med sol. Oppe kl. 4:15. Ude at grave og så. Familien kommer til kaffe kl. 3.
- Ejnar 28. april: Søndag med sol. Graver og lægger kartofler.
Ejnar 5. maj: ... først se vi om det spirer i haven (som det endnu ikke gør), derefter går vi en dejlig tur i Svingelen.
- Ejnar, 8. maj: Ole og jeg ude i haven, hvor vi opdagede løgtoppene.
Ejnar 15. maj: Planter porrer, selleri og kål.
Tonny, 22. maj: Jeg har været ude i haven og set hvorledes alle vore urter er kommet op.
Tonny, 26. maj: Ude i haven, hvor Ejnar hyppede kartofler.
Tonny, 27. maj: Jeg har i dag bagt kage til vort rejsegilde på huset, som skal være den 29.
Ejnar, 29. maj: Så har vi nået at få rejst vort eget hus. Vi byder på kaffe, kage og cigarer i Arbejds-skuret.
- Tonny, 30. maj: Landinspektøren, Vikings og West' her til rejsegilde om aftenen.
Ejnar, 10. juni: Der mures skorstenspiber på vort hus.
Ejnar, 12. juni: Skorstene på mit hus er pudsede, men vi kan ikke få tagsten, så arbejdet er helt standset.
- Ejnar, 12. juli: Folk er nu dybt forargede over kalkfarven på Ingwardsen hus. Svingelsvej er ødelagt med mine 2 huse!
- Ejnar, 15. juli: Endelig får jeg tagsten, tyske, så der må lægtes om. Men nu kan der tages fat igen
Ejnar, 23. juli: Huset pudses udvendigt.
- Ejnar, 11. september: Jeg graver have.
Ejnar, 24. september: Nu er det meget omdiskuterede hus snart færdigt.
Ejnar, 26. september: Endelig flytter vi i øsende regnvej ... Huset brandforsikret til 20.700.
Ejnar, 29. september: Vi har i dag lejet de to store værelser ud til en smed Mortensen med kone og lille dreng. 35 kroner om måneden. Pulterkammeret skal så indrettes til køkken.

Via et utrætteligt lokalt og regionalt arbejde satte Ejnar Ørnsholt et betydeligt aftryk på bygningstraditionen og mellemkrigstidens blomstrende nybyggeri i Nakskov og omegn. Sammen med flere ligesindede regionalt baserede arkitekter har han en stor del af æren for, at de store danske og internationale arkitekturstrømninger fik udbredelse i hele Danmark – også i provinsen.

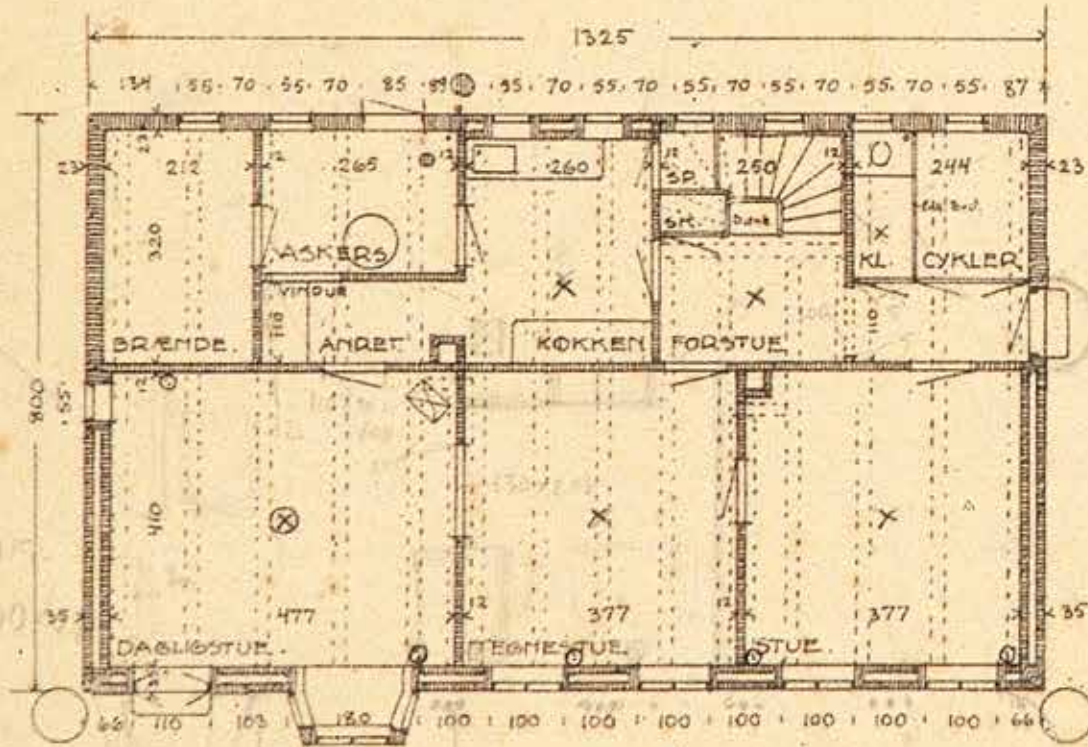
Ejnar Ørnsholts arbejde blev symbolet på den moderne bys blomstring, og i hans lange virke som arkitekt arbejdede han sig gennem flere stilperioder og stod ud over de private boliger bag et væld af markante offentlige bygninger.

Man finder også Ørnsholt-bygninger andre steder i landet, men det var Lolland og ikke mindst Nakskov, der blev rammen om hans livsværk med markante bygninger som banegården og funkisbygninger som sparekassen og biblioteket. Og det var i hans eget hus på Svingelsvej, at designet af Nakskov blev tænkt og tegnet.

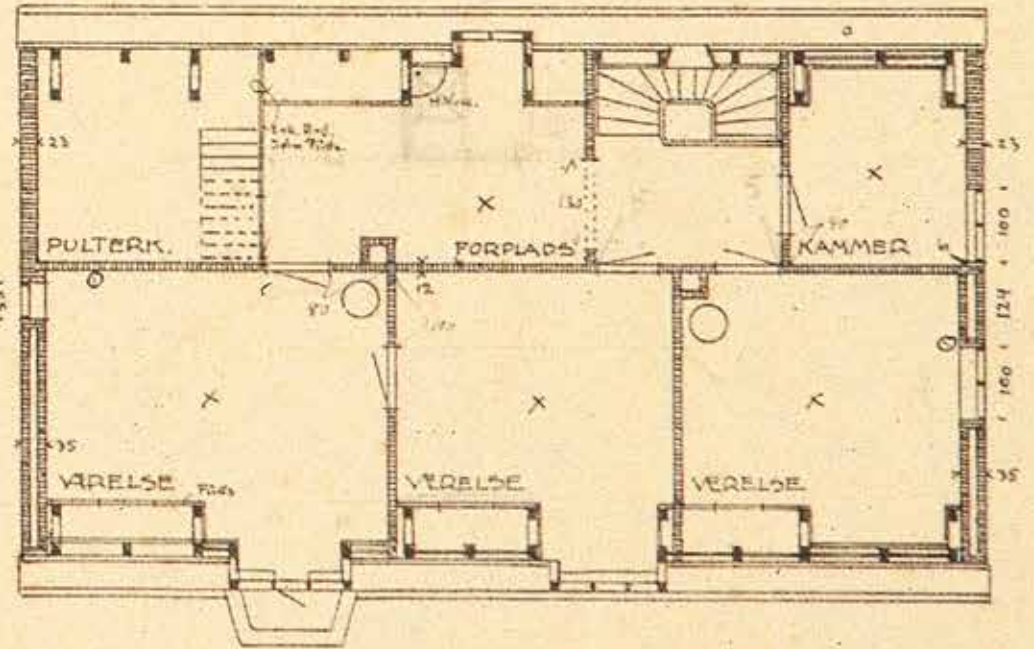
Det er den villa, som Realdania By & Byg nu har sat i stand, fordi den i sin prunkløse elegance står som et markant minde over den arkitekt, der tegnede Nakskov, og fordi den i sig selv er så karakteristisk for hele Ørnsholts måde at skabe god arkitektur på.

Ejnar Ørnsholt boede i huset til sin død. I dag ejes huset af Realdania By & Byg.

Ejnar Ørnsholts eget hus i Nakskov, opført i 1918

STUEPLAN

LOFTPLAN

Korrespondance: Str. (Sal) gæmde.
 Ring apparat
 7 Stikkord.
 11 Loftbelys.

NAKSKOV 1 APRIL 1918
 Ejnar Ørnsholt

FOTOS OG ILLUSTRATIONER

Ejnar Ørnsholts egne arkitekttegninger og akvarel samt dagbogsnotater: Venligt udlånt fra privat eje.

Historiske fotos side 8, 9, 20, 21, 22, 23, 25 samt flap: Venligt udlånt fra privat eje.

Øvrige fotos samt omslag: Anders Sune Berg / Realdania By & Byg.

© juni 2024 – Ejnar Ørnsholt eget hus

ISBN 978-87-93746-94-7

Udgivet af: Realdania By & Byg

Tekst: Museumsinspektør ved Museum Lolland-Falster,

ph.d. Louise Sebro

Layout og tryk: OAB-Tryk ApS, Odense

A close-up photograph of a wooden door threshold and a brick floor. The door is made of dark-stained wood with a prominent grain. The floor consists of large, dark, rectangular bricks laid in a pattern. The lighting is warm, highlighting the textures of the wood and brick.

Bygninger er en del af vores fælles kulturarv - både den arv, som har dybe historiske rødder, og den arv, som først lige er begyndt at spire.

Gennem filantropiske investeringer og aktivt ejerskab er Realdania By & Byg med til at bevare unikke historiske ejendomme og udvikle nyt byggeri og nye bydele.

Vi opbygger og formidler en samling af gode eksempler på arkitektur og byggestil over hele landet, og vi formidler viden og løsninger fra alle projekterne.

Læs mere på www.realdaniabyogbyg.dk